

4. Медведев заявил, что Европа замерзнет без российского газа. *Internet Archive*. URL: <https://web.archive.org/web/20241227190750/https://www.gazeta.ru/politics/news/2024/11/23/24453193.shtml>
5. Росія призупинила постачання газу до Європи: ціни знову зросли. *Слово і діло*. 22.12.2021. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/12/22/novyna/svit/rosiya-pryzupynyla-postachannya-hazu-yevropy-cziny-znovu-zrosly>
6. В Угорщині шантажують Україну членством у ЄС через зупинку транзиту російського газу. *УНІАН*. URL: <https://www.unian.ua/economics/energetics/dohodi-rosiji-vid-eksportu-gazu-do-yevrosoyuzu-obvalilisya-u-visimraziv-ft-12270540.html>
7. Корж А. Припинення транзиту газу – Угорщина шантажує Україну членством в ЄС. *Телеграф*. 9.01.2025. URL: <https://news.telegraf.com.ua/ukr/politika/2025-01-09/5893447-roznilisya-prorosiyskiy-uryad-ugorshchini-shantazhue-ukrainu-chlenstvom-v-es-cherez-zupinku-tranzitu-gazu>
8. Eurelectric: A snapshot of Cybersecurity in the EU. *URelectric.org*. URL: urelectric.org/wp-content/uploads/2024/11/A-Eurelectric-snapshot-of-Cybersecurity-2024-11-18-FINAL.pdf
9. REPowerEU – енергетична політика ЄС. *Європейська Комісія*. URL: https://commission.europa.eu/topics/energy/repowereu_en
10. Europe's energy security after the Russia-Ukraine war: a call for pragmatic action. *EIIR*. 04.04.2023. URL: <https://www.eiir.eu/strategic-affairs/energy-security/europes-energy-security-after-the-russia-ukraine-war-a-call-for-pragmatic-action/>
11. Як довго тривав перший блекаут в Україні у 2022 році. *ПроГроші*. URL: <https://progroshi.news/news/industri/2022-vs-2023-yak-dovgo-trivav-pershiy-blekaut-y-do-chogo-gotuvatisya-ukrajincyam-teper-10961.html>
12. Russian Hackers Attack Hydroelectric Power Plant in Poland. *Militarnyi*. URL: <https://militarnyi.com/en/news/russian-hackers-attack-hydroelectric-power-plant-in-poland/>
13. Russian Security Service Infected Foreign Embassies' Devices With Spy 'Virus'. *Militarnyi*. URL: <https://militarnyi.com/en/news/russian-security-service-infected-foreign-embassies-devices-with-spy-virus/>

УДК 327:17:316.77

ЕТИЧНІ ДИЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ГУМОРУ В МІЖНАРОДНІЙ ПОЛІТИЧНІЙ КОМУНІКАЦІЇ

Л. О. Мартинюк, І. Г. Лебідь

Анотація. У статті досліджено значення гумору в міжнародній публічній комунікації. Особливу увагу приділено етичним дилемам, пов'язаним із використанням гумору в глобальних політичних повідомленнях, підкреслюється його подвійна роль як інструменту переконання та потенційного джерела шкоди. Проаналізовано та представлено кейси застосування гумору, зокрема, сатири, іронії та сарказму, політиками та дипломатами. Методологія дослідження має в основі індуктивно-дедуктивний метод, метод кейсів і метод політичного прогнозування.

Ключові слова: гумор, гумор у політиці, міжнародна політична комунікація, етичні дилеми.

Вступ. Гумор стає дедалі популярнішим інструментом у міжнародній політичній комунікації. В епоху домінування цифрових технологій тривалість уваги аудиторії обмежена, а новини миттєво поширюються через кордони. Дипломати й політики використовують сарказм, сатиру та меми, щоб привернути увагу, переосмислити проблеми та вплинути на іноземну аудиторію. Гумор може зробити лідерів більш зрозумілими, спростити складні питання та навіть посилити м'яку силу.

Водночас те, що імпонує одній аудиторії, може образити іншу, а жарти можуть стимулювати діалог і одночасно загострювати напругу або поширювати оманливі наративи. Гумор може бути цінним інструментом переконання та дипломатії, але у разі недоречного використання він може призвести до появи етичних ризиків.

Гумор у політиці є ключовим елементом наукових досліджень С. Баранової, С. Денисюк, В. Ігнатенко, І. Калініченко, С. Косенко, К. Ластовки, З. Осіпової, В. Самохіної. С. Басу та Г. Мальмвіг у своїх роботах приділяють увагу етичним складовим політичного гумору. Г. Браун, А. Лягуша, А. Кулкарні, Х. Магар, З. Махмуд акцентують увагу на гуморі, як на інструменті міжнародної політичної комунікації.

Метою статті є виявити етичні дилеми використання гумору в міжнародній політиці, дослідити найбільш поширені контраверсійні аспекти політичного гумору, можливі негативні наслідки жартів для міждержавних відносин і міжкультурного діалогу.

Основна частина. Гумор у міжнародній політичній комунікації став як стратегією переконання, так і інструментом м'якої сили. Уряди та лідери дедалі частіше визнають, що в контексті глобалізації гумор може привернути увагу, зробити повідомлення більш запам'ятовуваними та показати політиків «звичайними людьми». Як стверджує Дмитро Чернобров, гумор часто є стратегічним інструментом, який дозволяє політикам представляти складні або суперечливі політичні рішення в спрощеній і розважальній формі, що зазвичай відповідає смакам широкої аудиторії [1]. Стратегічний гумор необов'язково передбачає створення брехні, але висміювання опонентів здебільшого спонукає аудиторію сумніватися щодо їхньої правдивості, звертати увагу на несправедливість, таким чином ще більше підсилюючи невизначеність навколо суперечливих подій і підриваючи довіру до інших міжнародних гравців [1].

Однак гумор у публічній дипломатії не позбавлений ризику. Офер Фельдман підкреслює, що гумор кодований культурою, а це означає, що іронія, сатира і пародія базуються на загальних припущеннях, які можуть трактуватися по-іншому закордоном або в іншій мові [2; 12]. Те, що в одному культурному контексті може здатися нешкідливим жартом, в іншому може сприйматися як *образа або прояв неповаги*, що підриває довіру і псує відносини. Наприклад, випадок пов'язаний із колишнім американським президентом Бараком Обамою у 2012 році, коли під час церемонії вшанування польського Героя Другої світової війни, президент згадав про «польські табори смерті» замість «нацистські табори смерті в окупованій Польщі» [3]. Відповідно ця фраза викликала обурення в Польщі, оскільки вона покладала відповідальність за нацистські злочини на Польщу.

До того ж зазвичай не можна ігнорувати етичний аспект гумору в політичних посланнях. Габріель Тоскано підкреслює, що гумор може нормалізувати шкідливі наративи або приховувати виняткові ідеології під прикриттям розваги. У цьому значенні такий гумор можна розглядати як *зброю політичної критики та презирства*, як методи індивідуального подолання неугодної політики, політиків та обставин, а також як *інструмент помсти* гнобителям [4]. Приклад такого гумору можна побачити в заявах представників вищого керівництва російської федерації. Так, колишній президент росії Дмитро Медведєв у своєму Телеграм-каналі часто любить висловлювати свою думку про Україну, країни Європи та їхніх лідерів у саркастичній формі, вважаючи, що це надзвичайно смішно. Він неодноразово писав, що економіка Європи слабка та залежить від США, її культура безславно деградує, а сама Європа втрачає свою ідентичність, бо розчиняється у агресивних мігрантах. Також політик дозволяв собі називати європейських лідерів «нікчемними дегенератами», нездатними взяти на себе тягар відповідальності за будь-яку серйозну справу. Такі «жарти» безумовно ображали європейських політиків та однозначно псували відносини між країнами, проте, для російських політиків це було та продовжує бути нормою [5].

Під час дослідження дилеми щодо використання гумору у міжнародній політичній комунікації, варто зазначити, що серйозною небезпекою є те, що гумор, який дискредитує політиків або політичні інститути, може *підірвати довіру громадськості*. Варто додати, що одиничне використання може призводити до помітного зниження довіри до політиків. Однак Андрес Мендібуро-Сегель, Сальвадор Варгас та Андрес Рубіо зазначають, що згідно з експериментальними дослідженнями цей ефект є короткочасним: він зникає приблизно через тиждень. У разі повторного впливу, наприклад, через карикатури або анекдоти, впродовж декількох днів, негативні ефекти необов'язково посилюються, але як і раніше не спостерігається сильних довгострокових змін. Це показує, що хоча гумор може безпосередньо впливати на довіру, його довгостроковий вплив може залежати від частоти, змісту і контексту жарту [6].

Гумор може привертати увагу, але він часто *знижує когнітивну обробку*, яку люди приписують повідомленням. Гумористичний політичний контент може піддаватися більш поверхневій і «периферійній» обробці, а не «центральної», що означає, що, хоча люди можуть запам'ятати кумедний момент, вони можуть не розуміти або не дбати про політичний аргумент, що лежить в основі жарту [7]. Це істотно обмежує використання аналітичного і критичного мислення, що призводить до спрощеного розуміння подій і явищ.

Як відомо, *гумор значною мірою залежить від контексту і має культурне кодування*. Те, що в одному культурному або політичному середовищі вважається гумористичним, в іншому

може бути образливим або навіть провокаційним. Наприклад, суперечка пов'язана з носінням нікабу, до висміювання якої причетний колишній прем'єр-міністр Великої Британії Борис Джонсон. У 2018 році Борис Джонсон написав у Daily Telegraph, що має «абсолютне право» бачити обличчя своїх виборців, і що жінки, які закривають обличчя, схожі на «поштові скриньки» та «грабіжниць банків» [8]. Звісно, такий жарт розсмішив суспільство, проте не те, яке сповідує іслам. Враховуючи, що хіджаб є головним атрибутом для жінок, які сповідують іслам та не можуть знаходитися поза межами будинку без одягу, який повністю покриває їх тіло, цей жарт виглядав максимально неетично та безглуздо [8]. Етичні погляди щодо гумору вказують на те, що вплив жарту значною мірою залежить від того, як він інтерпретується аудиторією, і від її культурних уявлень. Ефективний гумор часто залежить від «етичної відкритості» – «гостинності» щодо «іншого», – щоб гумор не відштовхував, а заохочував участь [9]. Без цього гумор ризикує бути нечутливим, образливим або несумісним з цінностями аудиторії.

Коли гумор стосується делікатних тем – війни, несправедливості, травми або нерівності – існує ризик їх спрощеного розуміння або дискредитації. Політичні карикатури або меми можуть звести складні страждання до символів або жартів, що може дегуманізувати жертв або знизити співчуття громадськості. Навіть «неупереджені» карикатури та меми мають контекст, тон і моральну вагу, тому в періоди війни гумор варто використовувати з обережністю, оскільки нейтральність тону не означає нейтральність результату [9]. Серед таких прикладів – карикатура опублікована французьким сатиричним журналом Charlie Hebdo з підписом «малюнок дня», на якій зображено зруйновані будівлі та купи уламків з написом зверху «землетрус у Туреччині» та внизу «не потрібно надсилати танки» [10]. Карикатура зазнала чимало критики з боку журналістів, політиків та медійних осіб. Її називали ганебною, мерзенною, огидною та расистською, засуджуючи концепцію зображення за висміювання болю тисяч невинних жертв. У відповідь на невдоволені коментарі, журнал невдовзі після цієї ситуації опублікував ще одну карикатуру, яка демонізувала критиків, таким чином, демонструючи те, що вони є нечутливими до почуттів і проблем суспільства [10].

У сучасній медіасистемі гумористичні вирази часто набувають такого значення, яке автор ніколи б не передбачив. Те, що починається як нешкідливий вираз, може стати символом образи або глузування, яке вирване з контексту. Отже, важливу роль відіграє *інтерпретація жартів*. Політичний гумор часто процвітає в поляризованому середовищі, де він націлений на «іншу сторону», щоб викликати якомога сильнішу реакцію громадськості. У якості прикладу можна навести нещодавній допис американського президента Дональда Трампа. Політик опублікував відео, яке згенероване за допомогою ШІ та на якому зображені лідери демократичної партії на тлі загрози шатдауну: один із лідерів зображений у сомбреро з вусами, а іншому змінили голос [11]. Переговори Білого дому між Трампом, лідерами Республіканської та Демократичної партій завершилися без угоди. Відповідно кінцевий термін державного фінансування все ж закінчився опівночі у вівторок 7 жовтня [11]. Навіть зміст комедії, який має спонукати до роздумів, може поглибити розбіжності, якщо громадськість сприймає його через спотворені окуляри [12].

Незважаючи на низку чинників, які можуть впливати на негативне або неправильне сприйняття гумору, політики часто використовують жарти як інструмент ведення політики, проте якщо в одних це приводить до позитивних наслідків, то в інших, навпаки – негативних.

Одним із таких прикладів є випадок, коли на словацькій радіостанції Radio Express ведучий радіо запитав колишнього прем'єр-міністра Словаччини Ігора Матовича, що він пообіцяв Росії в обмін на поставки вакцини Sputnik V проти COVID-19. Матович одразу відповів, що це Закарпаття, а потім заявив, що насправді нічого не обіцяв, він просто пожартував та наголосив на необхідності вакцинації в його країні [13]. Після цієї ситуації Міністерство закордонних справ України запросило посла Словаччини в Україні, щоб висловити незадоволення політично некоректними заявами прем'єр-міністра країни-партнера. Міністерство закордонних справ наголосило, що такі «жарти» є вкрай образливими для українського народу в теперішній ситуації, коли Росія напала і окупувала Автономну Республіку Крим і місто Севастополь, а також частину українського Донбасу [13]. Тодішній міністр закордонних справ Дмитро

Кулеба заявив, що коментар Матовича шкодить відносинам між Україною та Словаччиною, оскільки незалежно від мотивів, характеру чи контексту, зауваження глави уряду Словаччини, які безпосередньо стосуються територіальної цілісності України, є категорично неприйнятними [13].

Ще одним прикладом невдалого використання гумору є ситуація пов'язана зі Сьюзен Голл – членкинею Консервативної партії Лондонської асамблеї, яка повторно опублікувала створене за допомогою штучного інтелекту зображення, на якому видно, що мер Лондона тоне. Вона підписала зображення словами «Камера ULEZ...», що було задумано як жарт, однак цей запис з'явився на наступний день після реального інциденту, у якому дійсно в Лондоні потонув 15-річний хлопчик [14]. Цей запис був розкритикований як нетактовний і недоречний, оскільки поєднання жарту з недавньою реальною трагедією привернуло негативну увагу ЗМІ і зіпсувало репутацію політика. У цьому випадку час і контекст стали дуже важливими. Жарти, які стосуються реальних трагедій або нагадують про них, можуть бути сприйняті як *баналізація страждань*. У такому випадку навіть якщо мета була суто гумористичною, реакція аудиторії часто зосереджується саме на образі, а не на гуморі [14].

Ще однією ситуацією, яка спричинила незадоволення та водночас мала комічний ефект, став випадок, коли російський міністр закордонних справ Сергій Лавров взяв участь у круглому столі, що відбувся в рамках «Raisina Dialogue» – головної індійської конференції, присвяченої геополітиці та геоekonomіці. Відеозапис виступу Лаврова був опублікований в індійському ЗМІ «Firstpost». Під час конференції Лавров розповів, як вторгнення України вплинуло на енергетичний сектор Росії. Він зазначив, що війна, яку Росія намагається зупинити, була розпочата українським народом проти його країни, і це значно вплинуло на політику Росії, зокрема на енергетичну [15]. Політик зауважив, що Росія більше не буде покладатися на жодних західних партнерів. Після чого він додав, що РФ не дозволить більше Україні знову підривати газопроводи, натякаючи на вибухи на газопроводах «Північний потік» [15]. Сергій Лавров під час виступу на конференції спробував подати Росію як жертву війни в Україні. Його зауваження викликали сміх і зітхання аудиторії. Його спроба використовувати гумор або риторику для переписування суперечливих історій отримала зворотний ефект, оскільки аудиторія була налаштована скептично. У випадках сміху з політичного висловлювання можна говорити про порушення серйозності або сприйняття нечесності [15].

У зазначеному контексті варто згадати про ще один випадок, коли журналістка Лорі Оукс з Nine Network опублікувала відео, на якому колишній прем'єр-міністр Австралії Малкольм Тернбулл, незважаючи на камери, висміює тодішнього президента США Дональда Трампа [16]. Витік відео викликав дипломатичний конфуз. Однак посольство США в Канберрі заявило, що ці коментарі сприйняли «з гумором, як і передбачалося», але витік інформації та її публічне поширення викликали критику з приводу дипломатичної пристойності [16]. Цей випадок демонструє, як навіть жарт, який мав би залишитися у вузькому колі спілкування, може стати суперечливим, шойно він стає публічним. Він підкреслює делікатний баланс, який дипломати повинні знайти між неформальним спілкуванням та очікуваннями щодо професіоналізму в міжнародних відносинах.

Висновки. Отже, варто зробити висновок, що гумор є ефективним інструментом у міжнародній політичній комунікації, але у деяких випадках він може спричинити серйозні етичні ризики.

Серед найбільш помітних етичних викликів можна виділити:

- створення атмосфери напруги й недовіри у міждержавних відносинах;
- інструменталізація гумору як зброї для політичної критики й помсти опонентам;
- підрив довіри широкої громадськості до політиків (місцевих або закордонних);
- спрощення «чутливих тем»;
- «викривлення» реальності та поява неоднозначних інтерпретацій подій і явищ;
- зниження рівня когнітивної обробки політичних повідомлень і, як наслідок, зниження здатності критично мислити у адресатів таких повідомлень.

Отже, гумор може привертати увагу, спрощувати повідомлення і навіть пом'якшувати напругу, але може так само легко принижувати людей, поширювати дезінформацію або посилювати конфлікти. Дилеми, пов'язані з культурною чутливістю, дипломатичною повагою та відповідальністю, демонструють, що гумор ніколи не був нейтральним – він формує сприйняття та відносини за межами кордонів, але не завжди позитивних. У зв'язку з цим держави та політичні діячі повинні знаходити баланс між креативністю та відповідальністю, і проблема полягає не в тому, чи варто використовувати гумор, а в тому, як забезпечити, щоб він поліпшував комунікацію, а не завдавав шкоди.

Abstract. The article examines the use of humor and its role in international public communication. Particular attention is paid to ethical dilemmas associated with the use of humor in global political messages, emphasizing its dual role as a tool of persuasion and a potential source of harm. Cases of the use of humor, in particular, satire, irony and sarcasm, by politicians and diplomats are also analyzed and presented.

Keywords: humor, humor in politics, international political communication, ethical dilemmas.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Chernobrov D. Strategic humour: Public diplomacy and comic framing of foreign policy issues. *The British Journal of Politics and International Relations*. 2021. Vol. 24, № 2. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/136914812111023958>
2. Toscano G. B., Fernandez-Villanueva C. «Funny Weapons»: The Norms of Humour in the Construction of Far-Right Political Polarisation. *Social Inclusion*. 2025. Vol. 13. P. 1–19. URL: <https://surl.li/osntnp>
3. Obama angers Poles with «death camp» remark. *BBC News*. 30.05.2012. URL: <https://www.bbc.com/news/world-europe-18264036>
4. Feldman O. Humor and Politics in the Media: A Conceptual Introduction. *Communicating Political Humor in the Media*. 2024. URL: <https://surl.cc/vtbtdf>
5. Medvedev Mocks «Frigid Old Europe», «Degenerate» EU Leaders, Warning NATO War with Russia Still Possible. *Kyiv Post*. 29.09.2025. URL: <https://surl.li/jzqqoc>
6. Mendiburo-Seguel A., Vargas S., Rubio A. Exposure to Political Disparagement Humor and Its Impact on Trust in Politicians: How Long Does It Last? *Frontiers in Psychology*. 2017. Vol. 8. URL: <https://surl.cc/hmnbye>
7. Gulevich O. A., Kalashnik P. K. Political Humor in Mass Communication. *Social Psychology and Society*. 2023. Vol. 14(1). P. 23–37. URL: <https://surl.li/nhccpt>
8. Piela A. Wearing the Niqab in the UK: What is British Culture, Anyway? *The LSE Religion and Global Society blog*. 25.09.2018. URL: <https://surl.li/sbcdiw>
9. Bidgoli M. Comedy and humour: an ethical perspective. *European Journal of Humour Research*. 2020. Vol. 8(1). P. 82–94. URL: <https://surl.li/ndvglm>
10. Backlash for Charlie Hebdo cartoon mocking Turkiye earthquake. *Arab News*. 09.02.2023. URL: <https://www.arabnews.com/node/2247526/media>
11. Anmelden oder Registrieren. *Facebook*. 30.09.2025. URL: <https://surl.li/zmipyu>
12. Lambek S. Comedy as dissonant rhetoric. *Philosophy, Social Criticism*. 2023. Vol. 49(9). P. 1107–1127. URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/37846294/>
13. MFA Ukraine demands apology from Slovakia PM over Zakarpattia «joke». *UNIAN*. 03.03.2021. URL: <https://surl.li/sulqxx>
14. Warren J. Sharing fake image of London mayor drowning was joke – Susan Hall. *BBC News*. 09.04.2025. URL: <https://www.bbc.com/news/articles/c23004k43l2o>
15. Russian Foreign Minister ridiculed in India during speech about «Ukrainian aggression» and «independence from West». *Ukrainska Pravda*. 03.03.2023. URL: <https://www.pravda.com.ua/eng/news/2023/03/03/7391911/>
16. US embassy brushes off Australian PM's Trump joke. *BBC News*. 16.06.2017. URL: <https://www.bbc.com/news/world-australia-40284188>